

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

16 iulie 2020 *

„Trimitere preliminară – Directiva 2004/80/CE – Articolul 12 alineatul (2) – Sisteme naționale de despăgubire a victimelor infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență care garantează o despăgubire echitabilă și corespunzătoare – Domeniu de aplicare – Victimă care are reședința pe teritoriul statului membru în care a fost săvârșită prin violență infracțiunea intenționată – Obligația de a include această victimă în sfera de aplicare a sistemului național de despăgubire – Noțiunea de «despăgubire echitabilă și corespunzătoare» – Răspunderea statelor membre în cazul încălcării dreptului Uniunii”

În cauza C-129/19,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Corte suprema di cassazione (Curtea de Casație, Italia), prin decizia din 29 ianuarie 2019, primită de Curte la 19 februarie 2019, în procedura

Presidenza del Consiglio dei Ministri

împotriva

BV,

cu participarea:

Procura della Repubblica di Torino,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul K. Lenaerts, președinte, doamna R. Silva de Lapuerta, vicepreședintă, domnii J.-C. Bonichot, M. Vilaras (raportor), E. Regan, M. Safjan și P. G. Xuereb, doamna L. S. Rossi și domnul I. Jarukaitis, președinți de cameră, domnii L. Bay Larsen și T. von Danwitz, doamna C. Toader și domnii D. Šváby, C. Lycourgos și N. Piçarra, judecători,

avocat general: domnul M. Bobek,

grefier: domnul R. Schiano, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 2 martie 2020,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru BV, de V. Zeno-Zencovich, U. Oliva, F. Bracciani și M. Bona, avocați;

* Limba de procedură: italiana.

- pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de G. Palatiello, avvocato dello Stato;
- pentru Comisia Europeană, inițial de C. Ladenburger, E. Montaguti și M. Heller, ulterior de C. Ladenburger, G. Gattinara, E. Montaguti și M. Heller, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 14 mai 2020,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea Directivei 2004/80/CE a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind despăgubirea victimelor infracționalității (JO 2004, L 261, p. 15, Ediție specială, 19/vol. 7, p. 31, rectificare în JO 2016, L 126, p. 85).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Presidenza del Consiglio dei Ministri (Cabinetul prim-ministrului, Italia), pe de o parte, și BV, pe de altă parte, în legătură cu angajarea răspunderii extracontractuale solicitate de BV împotriva Republicii Italiene ca urmare a unui pretins prejudiciu cauzat lui BV din cauza omisiunii de a transpune Directiva 2004/80 în dreptul italian.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Considerentele (1)-(3), (6)-(8) și (10) ale Directivei 2004/80 au următorul cuprins:
 - „(1) Unul dintre obiectivele [Uniunii] Europene îl constituie eliminarea, între statele membre, a obstacolelor existente în calea liberei circulații a persoanelor și serviciilor.
 - (2) În [Hotărârea din 2 februarie 1989, Cowan (186/87, EU:C:1989:47)], Curtea a afirmat că, atunci când dreptul [Uniunii] garantează unei persoane fizice libertatea de a se deplasa într-un alt stat membru, protecția integrității acestei persoane în statul membru respectiv, ca și cea a resortisanților și a rezidenților, constituie corolarul acestei libertăți de circulație. La realizarea acestui obiectiv ar trebui să contribuie măsuri pentru facilitarea despăgubirii victimelor infracționalității.
 - (3) Consiliul European reunit la Tampere [(Finlanda)] în 15 și 16 octombrie 1999 a subliniat necesitatea stabilirii unor norme minime pentru protecția victimelor infracționalității, în special în ceea ce privește posibilitățile de acces la justiție și dreptul la reparație, inclusiv la rambursarea cheltuielilor de judecată.
- [...]
- (6) Victimele infracționalității în Uniunea Europeană trebuie să aibă dreptul la o despăgubire echitabilă și corespunzătoare [a] prejudiciilor suferite, indiferent de locul din [Uniunea] Europeană în care a fost săvârșită infracțiunea.

- (7) Prezenta directivă stabilește un sistem de cooperare în vederea facilitării accesului la despăgubire pentru victimele infracțiunilor, în situații transfrontaliere; acest sistem trebuie să funcționeze pe baza mecanismelor în vigoare în statele membre de despăgubire a victimelor infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență pe teritoriile acestora. Este necesară, așadar, instituirea unui mecanism de despăgubire în toate statele membre.
- (8) Majoritatea statelor membre au creat deja astfel de sisteme de despăgubire, în anumite cazuri pentru a răspunde obligațiilor care le revin conform Convenției europene [...] privind despăgubirea victimelor infracțiunilor săvârșite prin violență[, semnată la Strasbourg la 24 noiembrie 1983].

[...]

- (10) Deseori, victimele infracțiunilor nu reușesc să obțină despăgubiri de la autorul infracțiunii ale cărei victime au fost, fie pentru că acesta din urmă nu dispune de resursele necesare pentru a respecta o hotărâre judecătorească prin care victimei îi sunt acordate daune interese, fie pentru că nu poate fi identificat sau acționat în justiție.”
- 4 Directiva 2004/80 este compusă din trei capitole. Capitolul I, intitulat „Accesul la despăgubire în situațiile transfrontaliere”, cuprinde articolele 1-11. Capitolul II, intitulat „Sisteme naționale de despăgubire”, este constituit din articolul 12. Capitolul III, intitulat „Dispoziții de aplicare”, cuprinde articolele 13-21.
- 5 Articolul 1 din Directiva 2004/80 prevede:
- „În cazul în care infracțiunea intenționată a fost săvârșită prin violență într-un stat membru altul decât cel în care își are reședința în mod obișnuit solicitantul, statele membre asigură ca acesta să aibă dreptul să înainteze cererea unei autorități sau oricărui alt organism al statului membru respectiv.”
- 6 Potrivit articolului 2 din această directivă, despăgubirea se plătește de către autoritatea competentă a statului membru pe teritoriul căruia a fost săvârșită infracțiunea.
- 7 Articolul 12 din directiva menționată are următorul cuprins:
- „(1) Dispozițiile privind accesul la despăgubire în situațiile transfrontaliere stabilite prin prezenta directivă funcționează în temeiul sistemelor în vigoare în statele membre de despăgubire a victimelor infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență pe teritoriile lor respective.
- (2) Toate statele membre asigură că dispozițiile de drept intern prevăd existența unui sistem de despăgubire a victimelor infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență pe teritoriile lor respective care să garanteze o despăgubire echitabilă și corespunzătoare a victimelor.”
- 8 Articolul 18 din Directiva 2004/80, intitulat „Punerea în aplicare”, prevede la alineatul (1):
- „Statele membre adoptă actele cu putere de lege și actele administrative necesare pentru a se conforma prezentei directive până la 1 ianuarie 2006, cu excepția articolului 12 alineatul (2), pentru care conformarea va avea loc până la 1 iulie 2005. Statele membre informează de îndată Comisia [Europeană] cu privire la aceasta.”

Dreptul italian

- 9 Legge n. 122 – Disposizioni per l'adempimento degli obblighi derivanti dall'appartenenza dell'Italia all'Unione europea – Legge europea 2015-2016 (Legea nr. 122 referitoare la dispoziții privind îndeplinirea obligațiilor care decurg din apartenența Italiei la Uniunea Europeană – Legea europeană 2015-2016) din 7 iulie 2016 (GURI nr. 158 din 8 iulie 2016), care a intrat în vigoare la 23 iulie 2016, a fost adoptată de Republica Italiană în scopul, printre altele, de a se conforma obligației sale care decurge din articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80.
- 10 Articolul 11 din această lege, în versiunea aplicabilă litigiului principal (denumită în continuare „Legea nr. 122”), recunoaște un drept la despăgubiri din partea Republicii Italiene în favoarea victimei unei infracțiuni intenționate săvârșite prin violență asupra persoanei sale, inclusiv a unei violențe sexuale, precum și în favoarea avânzilor cauză ai acestei victime, în cazul în care a decedat ca urmare a infracțiunii menționate. Această despăgubire se determină potrivit baremului stabilit prin decret ministerial, adoptat în temeiul articolului 11 alineatul 3 din Legea nr. 122, în limitele bugetului alocat fondului special prevăzut la articolul 14 din această lege și dacă sunt îndeplinite anumite condiții prevăzute la articolul 12 din legea respectivă.
- 11 De acest drept la despăgubiri beneficiază de asemenea orice victimă a unei infracțiuni intenționate săvârșite prin violență după data de 30 iunie 2005 și înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 122. O cerere de despăgubire a unei astfel de victime trebuia formulată, sub sancțiunea decăderii, cel târziu la 30 septembrie 2019.
- 12 Adoptat în temeiul articolului 11 alineatul 3 din Legea nr. 122, decreto ministeriale – Determinazione degli importi dell'indennizzo alle vittime dei reati intenzionali violenti (Decretul ministerial de stabilire a cuantumului despăgubirilor acordate victimelor infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență) din 31 august 2017 (GURI nr. 237 din 10 octombrie 2017), în versiunea aplicabilă litigiului principal (denumit în continuare „Decretul ministerial din 31 august 2017”), stabilește cuantumul despăgubirilor acordate victimelor infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență potrivit următorului barem:
- „a) pentru infracțiunea de omor, o sumă fixă de 7 200 de euro, precum și, în cazul omorului săvârșit de soț, chiar separat sau divorțat, ori de o persoană care are sau a avut legături afective cu victima, o sumă fixă de 8 200 de euro, exclusiv în favoarea copiilor victimei; b) pentru infracțiunea de violență sexuală prevăzută la articolul 609-bis din Codul penal, în afara cazului în care există circumstanța atenuantă a «gravității reduse», o sumă fixă de 4 800 de euro; c) pentru alte infracțiuni decât cele menționate la literale a) și b), până la o sumă maximă de 3 000 de euro cu titlu de rambursare a cheltuielilor medicale și de asistență socială de sănătate.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 13 În noaptea de 15 spre 16 octombrie 2005, BV, o cetățeană italiană cu reședința în Italia, a fost victima unor violențe sexuale săvârșite pe teritoriul italian. Autorii violențelor menționate au fost condamnați la pedepse cu închisoarea, precum și la plata către BV a sumei de 50 000 de euro cu titlu de daune interese. Cu toate acestea, întrucât autorii respectivi s-au sustras executării, această din urmă sumă nu a putut fi recuperată.
- 14 În luna februarie a anului 2009, BV a chemat în judecată Cabinetul prim-ministrului în fața Tribunale di Torino (Tribunalul din Torino, Italia), pentru a se constata răspunderea extracontractuală a Republicii Italiene pentru transpunerea incorectă și incompletă a obligațiilor care decurg din Directiva 2004/80, în special a celei prevăzute la articolul 12 alineatul (2) din această directivă.

- 15 Prin hotărârea din 26 mai 2010, Tribunale di Torino (Tribunalul din Torino) a admis pretențiile lui BV și a obligat Cabinetul prim-ministrului la plata către aceasta a sumei de 90 000 de euro, majorată cu dobânzile legale și cu cheltuielile de judecată.
- 16 Cabinetul prim-ministrului a formulat apel împotriva acestei hotărâri la Corte di appello di Torino (Curtea de Apel din Torino, Italia). Prin decizia din 23 ianuarie 2012, instanța menționată a modificat hotărârea pronunțată de Tribunale di Torino (Tribunalul din Torino), reducând cuantumul despăgubirii la 50 000 de euro, și, în rest, a confirmat hotărârea menționată.
- 17 Cabinetul prim-ministrului a declarat recurs la instanța de trimitere. În recursul formulat, acesta a susținut în special că Directiva 2004/80 nu este o sursă de drepturi opozabile, de către un cetățean al Uniunii, statului membru de reședință a acestuia, din moment ce ea nu privește decât situații transfrontaliere și urmărește să garanteze victimelor unei infracțiuni intenționate săvârșite prin violență pe teritoriul unui alt stat membru decât cel al reședinței lor accesul la procedurile de despăgubire prevăzute în statul membru al săvârșirii infracțiunii respective.
- 18 În primul rând, instanța de trimitere consideră că, în Hotărârea din 11 octombrie 2016, Comisia/Italia (C-601/14, EU:C:2016:759, punctele 45 și 48-50), Curtea a confirmat jurisprudența sa anterioară, potrivit căreia Directiva 2004/80 urmărește să reglementeze numai situațiile transfrontaliere, asigurând că victima unei infracțiuni intenționate săvârșite prin violență într-un alt stat membru decât cel al reședinței sale obișnuite va fi despăgubită de statul membru în care a fost săvârșită infracțiunea. Instanța de trimitere deduce din această jurisprudență că articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80 nu poate fi invocat, în mod imediat și direct, împotriva statului italian de victimele infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență care au reședința în Italia.
- 19 Cu toate acestea, instanța de trimitere consideră că, în temeiul principiilor generale ale egalității de tratament și nediscriminării pe motiv de cetățenie sau naționalitate, astfel cum sunt consacrate la articolul 18 TFUE, precum și la articolele 20 și 21 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, este posibil să se considere că Republica Italiană nu putea efectua transpunerea completă a Directivei 2004/80 prin limitarea aplicării sistemului național de despăgubire numai în cazul victimelor care se află în situații transfrontaliere, din moment ce o astfel de limitare ar fi supus cetățenii italieni care au reședința în Italia unui tratament discriminatoriu nejustificat.
- 20 Pe baza acestor considerații, instanța de trimitere apreciază că, pentru a se evita discriminările, victimele infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență trebuie să poată valorifica un drept de acces la sistemul de despăgubire al statului membru în care a fost săvârșită fapta în cauză, indiferent dacă ele se află într-o situație transfrontalieră sau au reședința în acest stat membru.
- 21 În speță, necesitatea de a evita astfel de discriminări ar rămâne pertinentă, chiar dacă BV ar putea beneficia de dreptul la despăgubiri recunoscut de Legea nr. 122, care a intrat în vigoare după introducerea acțiunii sale în răspundere extracontractuală îndreptate împotriva Republicii Italiene, însă aplicabilă în mod retroactiv și în privința sa. Astfel, în cadrul acestei acțiuni, BV ar susține că a suferit un prejudiciu ca urmare a neîndeplinirii de către Republica Italiană a obligației de transpunere în timp util a articolului 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80, iar nu dreptul de a obține, în temeiul dreptului italian, despăgubirea prevăzută în prezent de Legea nr. 122.
- 22 În al doilea rând, instanța de trimitere afirmă că are o îndoială cu privire la caracterul echitabil și corespunzător, în sensul articolului 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80, al sumei forfetare de 4 800 de euro, prevăzută de Decretul ministerial din 31 august 2017, pentru despăgubirea victimelor violențelor sexuale precum reclamanta din litigiul principal.
- 23 În această privință, instanța de trimitere arată că, în hotărâri recente, instanțele italiene au stabilit despăgubirile acordate pentru repararea prejudiciului rezultat dintr-o violență sexuală la sume cuprinse între 10 000 de euro și 200 000 de euro. Pe de altă parte, cuantumul despăgubirii acordate

unor victime care au formulat acțiuni în răspundere extracontractuală îndreptate împotriva Republicii Italiene ca urmare a omisiunii sale de a transpune în dreptul intern Directiva 2004/80 ar varia între 50 000 de euro și 150 000 de euro. În raport cu aceste sume, suma forfetară menționată de 4 800 de euro ar putea fi calificată drept „necorespunzătoare” sau chiar „derizorie”.

24 În aceste condiții, Corte suprema di cassazione (Curtea de Casație, Italia) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„[1] C]u privire la situația transpunerii tardive (și/sau incomplete) în ordinea juridică internă a Directivei [2004/80], care este de aplicare directă, în ceea ce privește instituirea, impusă de aceasta, a unui sistem de despăgubire a victimelor infracțiunilor săvârșite prin violență, care are ca efect nașterea, față de persoane aflate în situații transfrontaliere, singurele vizate de această directivă, a unei obligații de despăgubire în sarcina statului membru, în temeiul principiilor consacrate de jurisprudența Curții (printre altele, Hotărârea [din 19 noiembrie 1991, Francovich și alții, C-6/90 și C-9/90, EU:C:1991:428, precum și Hotărârea din 5 martie 1996, Brasserie du pêcheur și Factortame (C-46/93 și C-48/93, EU:C:1996:79)], dreptul [Uniunii] impune prevederea unei obligații similare a statului membru față de persoane care nu se află în situații transfrontaliere (așadar, rezidente), care nu ar fi fost destinatarii direcți ai beneficiilor care decurg din transpunerea directivei, dar care, pentru a preveni o încălcare a principiului egalității/nediscriminării în cadrul aceluiași drept [al Uniunii], ar fi trebuit și ar fi putut – în cazul în care directiva ar fi fost transpusă complet și în termen – să beneficieze prin extindere de efectul util al directivei în cauză (cu alte cuvinte, de sistemul de despăgubire menționat anterior)?

[2] În cazul unui răspuns afirmativ la întrebarea care precedă[,] despăgubirea victimelor infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență (în special, a infracțiunii de violență sexuală prevăzute la articolul 609-bis din [codice penale (] Codul penal), stabilită prin Decretul [ministerial] din 31 august 2017, adoptat în temeiul articolului 11 alineatul 3 din Legea nr. 122 [...], în cuantum fix de 4 800 de euro, poate fi considerată «despăgubire echitabilă și corespunzătoare a victimelor» în sensul prevederilor articolului 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la eventuala nepronunțare asupra fondului

25 Astfel cum arată instanța de trimitere, ulterior introducerii acțiunii în răspundere extracontractuală îndreptate împotriva Republicii Italiene care constituie obiectul cauzei principale, acest stat membru a instituit un sistem de despăgubire a victimelor infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență pe teritoriul italian, indiferent dacă ele au sau nu reședința în Italia. Sistemul menționat acoperă de asemenea, în mod retroactiv, faptele care intră în sfera acestei infracționalități săvârșite începând de la 1 iulie 2005 și, prin urmare, faptele de violență sexuală a căror victimă a fost BV.

26 Potrivit guvernului italian, BV a introdus o cerere de despăgubire în cadrul sistemului menționat, iar la 14 martie 2019, și anume ulterior introducerii prezentei cereri de decizie preliminară, o decizie prin care i s-a acordat lui BV o despăgubire în cuantum de 4 800 de euro, care corespunde celei prevăzute de Decretul ministerial din 31 august 2017 pentru violențele sexuale suferite de ea, a fost adoptată și transmisă autorității competente în vederea executării. Guvernul italian deduce din această împrejurare că litigiul principal este în prezent lipsit de obiect, astfel încât întrebările instanței de trimitere prezintă un caracter ipotetic.

27 Acest argument nu poate fi reținut.

- 28 Astfel cum reiese din cuprinsul punctelor 16 și 17 din prezenta hotărâre, instanța de trimitere este sesizată cu un recurs îndreptat împotriva unei decizii a Corte d'appello di Torino (Curtea de Apel din Torino), prin care Republica Italiană a fost obligată la plata către BV a unei despăgubiri în cuantum de 50 000 de euro.
- 29 Presupunând că instanța de trimitere poate, în cadrul recursului, să țină seama de fapte ulterioare deciziei vizate de acest recurs, și anume acordarea, în favoarea lui BV, în temeiul sistemului de despăgubire italian, a unei despăgubiri în cuantum de 4 800 de euro pentru repararea prejudiciului suferit ca urmare a violențelor sexuale suferite de aceasta, trebuie, în orice caz, să se amintească faptul că o aplicare retroactivă, corespunzătoare și integrală a măsurilor de punere în aplicare a unei directive permite, în principiu, remedierea consecințelor dăunătoare ale transpunerii tardive a acestei directive și asigurarea unei reparări adecvate a prejudiciului suferit de beneficiarii directivei menționate din cauza acestei transpuneri tardive, cu excepția cazului în care beneficiarii dovedesc existența unor pierderi suplimentare pe care le-ar fi suferit din cauză că nu au putut beneficia la timp de avantajele financiare garantate de directivă și care ar trebui, așadar, să fie de asemenea reparate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 24 ianuarie 2018, Pantuso și alții, C-616/16 și C-617/16, EU:C:2018:32, punctul 50, precum și jurisprudența citată).
- 30 Or, astfel cum s-a subliniat la punctul 21 din prezenta hotărâre, acțiunea lui BV aflată la originea litigiului principal, introdusă înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 122 care îi recunoaște în mod retroactiv dreptul la despăgubiri, urmărește obligarea Republicii Italiene la repararea prejudiciului pe care persoana interesată afirmă că l-a suferit ca urmare a neîndeplinirii de către acest stat membru a obligației de transpunere în timp util a articolului 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80.
- 31 Soluționarea acestui litigiu implică, așadar, să se verifice dacă articolul 12 alineatul (2) menționat conferă unor particulari precum BV un drept pe care aceștia îl pot invoca în scopul de a pune în discuție răspunderea unui stat membru ca urmare a unei încălcări a dreptului Uniunii și, în cazul unui răspuns afirmativ, dacă despăgubirea în cuantum de 4 800 de euro pe care autoritățile italiene au decis să o acorde persoanei interesate în temeiul Decretului ministerial din 31 august 2017 reprezintă o „despăgubire echitabilă și corespunzătoare” în sensul articolului 12 alineatul (2) respectiv.
- 32 Rezultă că întrebările adresate de instanța de trimitere încă prezintă un interes pentru soluționarea litigiului principal și nu pot fi calificate drept „ipotetice”. Prin urmare, Curtea trebuie să răspundă la aceste întrebări.

Cu privire la prima întrebare

- 33 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă dreptul Uniunii trebuie interpretat în sensul că regimul răspunderii extracontractuale a unui stat membru pentru prejudiciul cauzat prin încălcarea acestui drept are vocația de a se aplica, pentru motivul că acest stat membru nu a transpus în timp util articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80, în privința victimelor care au reședința în statul membru respectiv, pe teritoriul căruia a fost săvârșită prin violență infracțiunea intenționată.
- 34 În această privință, trebuie amintit că, potrivit jurisprudenței constante a Curții, particularii vătămați au un drept la reparare pentru prejudiciile cauzate prin încălcări ale dreptului Uniunii imputabile statului membru în măsura în care sunt întrunite trei condiții, și anume norma de drept al Uniunii încălcată să aibă ca obiect acordarea de drepturi acestora, încălcarea acestei norme să fie suficient de gravă și să existe o legătură directă de cauzalitate între respectiva încălcare și prejudiciul suferit de acești particulari (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 martie 1996, Brasserie du pêcheur și Factortame, C-46/93 și C-48/93, EU:C:1996:79, punctul 51, Hotărârea din 30 septembrie 2003, Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, punctul 51, precum și Hotărârea din 28 iulie 2016, Tomášová, C-168/15, EU:C:2016:602, punctul 22).

- 35 Punerea în aplicare a acestor condiții care să permită stabilirea răspunderii statelor membre pentru prejudiciile cauzate particularilor prin încălcări ale dreptului Uniunii trebuie, în principiu, să fie efectuată de instanțele naționale, conform îndrumărilor date de Curte pentru a efectua această punere în aplicare (Hotărârea din 13 martie 2007, *Test Claimants in the Thin Cap Group Litigation*, C-524/04, EU:C:2007:161, punctul 116, și Hotărârea din 4 octombrie 2018, *Kantarev*, C-571/16, EU:C:2018:807, punctul 95).
- 36 În speță, analiza primei condiții, la care se referă mai precis întrebările instanței de trimitere aflate la originea prezentei cauze, implică verificarea aspectului dacă articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80 obligă statele membre să se doteze cu un sistem de despăgubire pentru toate victimele infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență pe teritoriile lor respective care să garanteze o despăgubire echitabilă și corespunzătoare și dacă dispoziția menționată conferă astfel tuturor acestor victime, inclusiv celor care au reședința pe teritoriul statului membru în cauză, dreptul de a obține o asemenea despăgubire.
- 37 Astfel cum reiese chiar din modul în care este formulată, prima întrebare a instanței de trimitere se întemeiază pe premisa potrivit căreia articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80 obligă statele membre să se doteze cu un sistem de despăgubire a victimelor infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență numai cu privire la victimele care se află într-o situație transfrontalieră, și anume, potrivit termenilor articolului 1 din această directivă, victimele unei infracțiuni intenționate săvârșite prin violență pe teritoriul unui alt stat membru decât cel în care își au reședința în mod obișnuit. Pe baza acestei premise, instanța menționată ridică totuși problema dacă, pentru a evita o încălcare a principiului nediscriminării, de acest sistem de despăgubire trebuie să beneficieze și victimele unor astfel de infracțiuni care au reședința pe teritoriul statului membru în cauză.
- 38 În consecință, pentru a verifica temeinicia premisei respective, este necesar să se efectueze o interpretare a articolului 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80. În această privință, conform jurisprudenței constante a Curții, trebuie să se țină seama nu numai de formularea acestei dispoziții, ci și de contextul său și de obiectivele urmărite de reglementarea din care face parte această dispoziție (Hotărârea din 26 februarie 2019, *Rimševičs* și *BCE/Letonia*, C-202/18 și C-238/18, EU:C:2019:139, punctul 45, precum și jurisprudența citată).
- 39 În ceea ce privește, în primul rând, modul de redactare a articolului 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80, trebuie să se constate că această dispoziție prevede, în termeni generali, obligația statelor membre de a se dota cu un sistem de despăgubire a „victimelor infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență pe teritoriile lor respective”, iar nu numai a victimelor care se află într-o situație transfrontalieră.
- 40 În ceea ce privește, în al doilea rând, contextul în care se înscrie articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80, trebuie amintit că articolul 12 din această directivă constituie unicul articol din capitolul II, care privește, în conformitate cu titlul său, „[s]isteme[le] naționale de despăgubire”. Spre deosebire de titlul capitolului I din directiva menționată, cel al capitolului II din aceeași directivă nu vizează în mod specific „situațiile transfrontaliere”.
- 41 Articolul 12 alineatul (1) din Directiva 2004/80 prevede că dispozițiile acestei directive referitoare la accesul la despăgubire în situațiile transfrontaliere „funcționează în temeiul sistemelor în vigoare în statele membre de despăgubire a victimelor infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență pe teritoriile lor respective”.
- 42 De aici rezultă că legiuitorul Uniunii a optat nu pentru instituirea de către fiecare stat membru a unui sistem de despăgubire specific, limitat numai la victimele infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență care se află într-o situație transfrontalieră, ci pentru aplicarea, în favoarea acestor victime, a sistemelor naționale de despăgubire a victimelor infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență pe teritoriile respective ale statelor membre.

- 43 În consecință, articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80 impune fiecărui stat membru obligația de a se dota cu un sistem de despăgubire a victimelor oricărei infracțiuni intenționate săvârșite prin violență pe teritoriul său.
- 44 În această privință, este necesar să se arate, astfel cum reiese din considerentul (8) al Directivei 2004/80, că, la data adoptării acestei directive, un astfel de sistem era prevăzut de dispozițiile în vigoare în majoritatea statelor membre. Cu toate acestea, astfel cum a arătat Comisia în observațiile prezentate Curții, la acea dată, două state membre nu se dotaseră încă cu un sistem de despăgubire pentru victimele infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență pe teritoriile lor.
- 45 Or, în lipsa prevederii unui astfel de sistem, un stat membru nu își poate respecta obligațiile privind accesul la despăgubire în situațiile transfrontaliere, astfel cum decurg acestea din Directiva 2004/80, în măsura în care, potrivit articolului 12 alineatul (1) din această directivă, dispozițiile privind accesul la despăgubire în astfel de situații „funcționează în temeiul sistemelor în vigoare în statele membre de despăgubire a victimelor infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență pe teritoriile lor respective”.
- 46 În ceea ce privește, în al treilea rând, obiectivele urmărite de Directiva 2004/80, desigur, considerentul (1) al acesteia face referire la voința legiuitorului Uniunii de a elimina, între statele membre, obstacolele existente în calea liberei circulații a persoanelor.
- 47 Pe de altă parte, considerentul (2) al acestei directive, după ce amintește jurisprudența potrivit căreia, atunci când dreptul Uniunii garantează unei persoane fizice libertatea de a se deplasa într-un alt stat membru, protecția integrității acestei persoane în statul membru în cauză, ca și cea a resortisanților și a rezidenților, constituie corolarul acestei libertăți de circulație (Hotărârea din 2 februarie 1989, Cowan, 186/87, EU:C:1989:47, punctul 17), prevede că la realizarea acestui obiectiv ar trebui să contribuie măsuri pentru facilitarea despăgubirii victimelor infracționalității.
- 48 Cu toate acestea, trebuie să se țină seama și de considerentele (3), (6), (7) și (10) ale directivei menționate.
- 49 Considerentul (3) al Directivei 2004/80 amintește că Consiliul European reunit la Tampere în 15 și 16 octombrie 1999 a subliniat necesitatea stabilirii unor norme minime pentru protecția victimelor infracționalității, în special în ceea ce privește posibilitățile de acces la justiție și dreptul la reparație.
- 50 În această privință, din considerentul (6) al Directivei 2004/80 reiese că victimele infracționalității în Uniune trebuie să aibă dreptul la o despăgubire echitabilă și corespunzătoare a prejudiciilor suferite, indiferent de locul din Uniune în care a fost săvârșită infracțiunea. În consecință, astfel cum se precizează în considerentul (7) al acestei directive, este necesar ca toate statele membre să dispună de un mecanism de despăgubire a victimelor menționate.
- 51 Pe de altă parte, considerentul (10) al Directivei 2004/80 arată că legiuitorul Uniunii a intenționat să țină seama de dificultățile pe care le întâmpină victimele infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență pentru a obține despăgubiri de la autorul infracțiunii, fie ca urmare a faptului că acesta din urmă nu dispune de resursele necesare pentru a respecta o hotărâre judecătorească prin care victimei îi sunt acordate daune interese, fie pentru că nu poate fi identificat sau acționat în justiție. Or, astfel cum demonstrează faptele aflate la originea prezentei cauze, asemenea dificultăți pot fi întâlnite de victimele acestei infracționalități și atunci când ele au reședința în statul membru în care a avut loc infracțiunea în cauză.
- 52 Din considerațiile prezentate la punctele 39-51 din prezenta hotărâre rezultă că articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80 impune fiecărui stat membru obligația de a se dota cu un sistem de despăgubire care să privească toate victimele infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență pe teritoriul său, iar nu numai victimele care se află într-o situație transfrontalieră.

- 53 Această considerație nu este repusă în discuție de jurisprudența Curții potrivit căreia Directiva 2004/80 prevede un sistem de despăgubire numai în cazul unei infracțiuni intenționate săvârșite prin violență într-un stat membru pe teritoriul căruia se află victima, în cadrul exercitării dreptului său la liberă circulație, astfel încât o situație pur internă nu intră în domeniul de aplicare al directivei menționate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 28 iunie 2007, Dell’Orto, C-467/05, EU:C:2007:395, punctul 59, și Hotărârea din 12 iulie 2012, Giovanardi și alții, C-79/11, EU:C:2012:448, punctul 37, precum și Ordonanța din 30 ianuarie 2014, C., C-122/13, EU:C:2014:59, punctul 12).
- 54 Astfel, prin această jurisprudență, Curtea s-a limitat la a preciza că sistemul de cooperare instituit prin capitolul I din Directiva 2004/80 privește numai accesul la despăgubire în situațiile transfrontaliere, fără a stabili însă domeniul de aplicare al articolului 12 alineatul (2) din această directivă, care figurează în capitolul II din aceasta (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 octombrie 2016, Comisia/Italia, C-601/14, EU:C:2016:759, punctul 49).
- 55 Rezultă că articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80 conferă dreptul de a obține o despăgubire echitabilă și corespunzătoare nu numai victimelor infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență pe teritoriul unui stat membru care se află într-o situație transfrontalieră în sensul articolului 1 din această directivă, ci și victimelor care au reședința obișnuită pe teritoriul statului membru menționat. Prin urmare, sub rezerva celor amintite la punctul 29 din prezenta hotărâre și în măsura în care sunt îndeplinite celelalte condiții prevăzute de jurisprudența amintită la punctul 34 din această hotărâre, un particular are dreptul la repararea prejudiciilor cauzate de încălcarea de către un stat membru a obligației sale care decurge din articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80, iar aceasta independent de aspectul dacă acest particular se afla sau nu într-o astfel de situație transfrontalieră în momentul în care a fost victima unei infracțiuni intenționate săvârșite prin violență.
- 56 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la prima întrebare că dreptul Uniunii trebuie interpretat în sensul că regimul răspunderii extracontractuale a unui stat membru pentru prejudiciul cauzat prin încălcarea acestui drept are vocația de a se aplica, pentru motivul că acest stat membru nu a transpus în timp util articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80, în privința unor victime care au reședința în statul membru menționat, pe teritoriul căruia a fost săvârșită prin violență infracțiunea intenționată.

Cu privire la a doua întrebare

- 57 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80 trebuie interpretat în sensul că o despăgubire forfetară de 4 800 de euro acordată victimelor unei violențe sexuale în temeiul unui sistem național de despăgubire a victimelor infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență trebuie calificată drept „echitabilă și corespunzătoare” în sensul acestei dispoziții.
- 58 În lipsa vreunei indicații în Directiva 2004/80 cu privire la quantumul despăgubirii care ar trebui să corespundă unei despăgubiri „echitabile și corespunzătoare” în sensul articolului 12 alineatul (2) din această directivă, precum și la modalitățile de stabilire a unei astfel de despăgubiri, este necesar să se considere că dispoziția menționată recunoaște statelor membre o marjă de apreciere în acest scop.
- 59 În această privință, trebuie să se constate că despăgubirea prevăzută la articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80 nu trebuie plătită de însuși autorul faptelor de violență în cauză, ci de autoritatea competentă a statului membru pe teritoriul căruia a fost săvârșită infracțiunea, conform articolului 2 din această directivă, prin intermediul unui sistem național de despăgubire, a cărui viabilitate financiară trebuie asigurată pentru a garanta o despăgubire echitabilă și corespunzătoare oricărei victime a infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență pe teritoriul statului membru în cauză.

- 60 În consecință, este necesar să se considere, astfel cum a procedat și domnul avocat general în cuprinsul punctelor 137-139 din concluziile sale, că despăgubirea „echitabilă și corespunzătoare”, prevăzută la articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80, nu trebuie să corespundă în mod necesar cu daunele interese, stabilite în sarcina autorului unei infracțiuni intenționate săvârșite prin violență, care pot fi acordate victimei acestei infracțiuni. În consecință, despăgubirea menționată nu trebuie să asigure neapărat o reparare integrală a prejudiciului material și moral suferit de respectiva victimă.
- 61 În acest context, revine, în definitiv, instanței naționale sarcina de a asigura, în raport cu dispozițiile naționale care au instituit sistemul de despăgubire în cauză, că suma acordată unei victime a infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență în temeiul acestui sistem constituie „o despăgubire echitabilă și corespunzătoare” în sensul articolului 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80.
- 62 Cu toate acestea, în cadrul procedurii prevăzute la articolul 267 TFUE, pentru a oferi un răspuns util instanței de trimitere, este necesar să se arate elementele relevante de interpretare a articolului 12 alineatul (2) din această directivă, de care trebuie să se țină seama în scopul verificării avute în vedere la punctul anterior.
- 63 Astfel, trebuie precizat că un stat membru ar depăși marja de apreciere acordată de articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80 dacă dispozițiile sale naționale ar prevedea o despăgubire a victimelor infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență pur simbolică sau vădit insuficientă în raport cu gravitatea consecințelor, pentru aceste victime, ale infracțiunii săvârșite.
- 64 Astfel, în sensul articolului 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80, despăgubirea acordată unor asemenea victime reprezintă o contribuție la repararea prejudiciului material și moral suferit de acestea. O astfel de contribuție poate fi considerată „echitabilă și corespunzătoare” în cazul în care compensează, într-o măsură adecvată, suferințele la care au fost expuse.
- 65 Acestea fiind precizate, mai este necesar să se arate, în raport cu caracteristicile sistemului de despăgubire a victimelor infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență instituit de Republica Italiană, că articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80 nu poate fi interpretat în sensul că se opune unei despăgubiri forfetare a unor asemenea victime, întrucât suma forfetară acordată fiecărei victime este susceptibilă să varieze în funcție de natura violențelor suferite.
- 66 Cu toate acestea, un stat membru care optează pentru un astfel de sistem de despăgubire trebuie să se asigure că baremul despăgubirilor este suficient de detaliat, astfel încât să se evite ca despăgubirea forfetară prevăzută pentru un anumit tip de violență să se poată dovedi, în raport cu împrejurările unui caz particular, vădit insuficientă.
- 67 În ceea ce privește în special violențele sexuale, trebuie remarcat că ele sunt susceptibile să determine consecințele cele mai grave ale infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență.
- 68 În consecință, sub rezerva verificării de către instanța de trimitere, o sumă forfetară de 4 800 de euro pentru despăgubirea victimei unei fapte de violență sexuală nu pare să corespundă, la prima vedere, unei „despăgubiri echitabile și corespunzătoare” în sensul articolului 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80.
- 69 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la a doua întrebare că articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80 trebuie interpretat în sensul că o despăgubire forfetară acordată victimelor unei violențe sexuale în temeiul unui sistem național de despăgubire a victimelor infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență nu poate fi calificată drept „echitabilă și corespunzătoare”, în sensul acestei dispoziții, dacă este stabilită fără a se ține seama de gravitatea consecințelor, pentru victime, ale infracțiunii săvârșite și nu reprezintă, așadar, o contribuție adecvată la repararea prejudiciului material și moral suferit.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 70 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

- 1) **Dreptul Uniunii trebuie interpretat în sensul că regimul răspunderii extracontractuale a unui stat membru pentru prejudiciul cauzat prin încălcarea acestui drept are vocația de a se aplica, pentru motivul că acest stat membru nu a transpus în timp util articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80/CE a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind despăgubirea victimelor infracționalității, în privința unor victime care au reședința în statul membru menționat, pe teritoriul căruia a fost săvârșită prin violență infracțiunea intenționată.**
- 2) **Articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2004/80 trebuie interpretat în sensul că o despăgubire forfetară acordată victimelor unei violențe sexuale în temeiul unui sistem național de despăgubire a victimelor infracțiunilor intenționate săvârșite prin violență nu poate fi calificată drept „echitabilă și corespunzătoare”, în sensul acestei dispoziții, dacă este stabilită fără a se ține seama de gravitatea consecințelor, pentru victime, ale infracțiunii săvârșite și nu reprezintă, așadar, o contribuție adecvată la repararea prejudiciului material și moral suferit.**

Semnături